

תנך ועד הסיודות

חלק א

טקסט 1: בראשית ו בני האלוהים ובנות האדם.

טקסט זה מתאר אירועים אשר קרו זמן לא רב לאחר היווצרות העולם. בסיפור אנו רואים כי בני האלוהים, ככל הנראה מלאכים, חשקו בבנות האדם והחלו לשאת אותם לאישה. האל לא מרוצה ממצב זה ורוצה לתחום את חיי האדם לגבול של 120 שנה. לאחר מכן הסיפור מראה כי היו גם ענקים שהם צאצאים של אותם מלאכים ובנות אדם, והם חיו בארץ. קטע זה הוא אחד הקטעים הלא ברורים ביותר במקרא.

התקופה הספרותית שבה נכתב סיפור זה הוא ככל הנראה קדומה מאוד. הסיפור הוא כנראה סיפור קדום אל אלוהיות בפנתאון פוליתאיסטי והוא שרד בדרך מסוימת במקרא. בתקופה זו התגבשו המסורות העם שלימים יהפוך להיות העם היהודי, ומסורת זו היא ככל הנראה שריד של העולם הפגאני אשר השפיע על היהדות המאוחרת יותר. האירועים המתוארים בסיפור זה הם תיאורים אגדיים שבהם בני האלוהים, מבקשים לשאת נשים אנושיות. באותה התקופה בני ישראל היו שבטים של נוודים בעלי מסורות שונות וריבוי תפיסות תיאולוגיות וסיפורים שונים. סיפור זה עבר אדפטציה ושינה את אופיו, ככל הנראה, עד שהגיע לסיפור שמצוי בידנינו היום.

הגוף הספרותי אליו הטקסט שייך הוא טקסט כנעני ככל הנראה. ההשפעה המדינית של כנען על ישראל באה לידי ביטוי באזכור של מקומות או אישים חשובים בתרבות הכנענית אשר קיבלו התאמות והגיעו לדת היהדות. כך למשל אנו מכירים את הסיפור של חלום יעקב בבית אלן מקום מקודש לכנענים) ואפשר גם שסיפור יונה למשל היה סיפור אגדה ידוע של יורדי ים פניקיים¹. מבחינת החטיבה הספרותית נוכל לומר כי מקור זה שייך למקור האלוהיסטי, אשר מתוארך למאה השמינית או התשיעית לפני הספירה בפסוק הראשון והשני ולאחר מכן הפסוק הוא פסוק יהוהיסטי, אשר מתוארך למאות התשיעית והעשירית לפני הספירה, שעושה שימוש בשם המפורש. גם מבחינת מבנה עושה רושם כי פסוק ג הוא לא קשור לסיפור המקורי והוסף

¹ יאיר הופמן. סוגיות בביקורת המקרא. הוצאת אוניברסיטה משודרת. 1997. עמ' 130.

בשלב מאוחר יותר. פסוק ד הוא נראה כמו המשך ישיר של פס' ב וזאת ניתן להבחנה על ידי ניתוח לשוני שמוצא הבדלים בין הנוסחים השונים².

מן הטקסט ניתן ללמוד על התרבות היהודית כי היא ככל הנראה שימרה מסורות קדומות של פנתיאון פגאני קודם, תוך כדי שהיא מוסיפה לו תוספות יהודיות, כמו פס' ג אשר הוזכר לעיל. לנושא הזיווג בין אלים ובין בנות אדם יש מקבילות בספרות המזרח הקדום וסיפור זה הוא ככל הנראה הד לסיפורים אלו.

טקסט 2: ספרות בית שני: ספר יהודית פרק ח

בפרק זה אנו רואים את יהודית מוצגת בפעם הראשונה יהודית בת מררי. היא מנסה לשכנע את המלך עוזיהו ללחום נגד אשור למרות שעושה רושם כי מלחמה זו עתידה להיות מלחמה קשה מאוד. התקופה שבה נכתב הספר היא ככל הנראה בתקופה הפרסית, בסביבות המאה הרביעית לפני הספירה, או בתקופת החשמונאים שהיא החל מהמאה השנייה לפני הספירה. הספר נכתב למען מטרות תיאולוגיות ולכן מקובל במחקר כי אין בספר זה אמיתות היסטוריות. באותה תקופה היה שליט על ישראל המלך הפרסי ואילו נבוכדנצר, אשר מתואר בסיפור, נפטר כבר לפני שנים רבות. ייתכן והספר משקף דברים מן התקופה הפרסית ושמות הדמויות, כמו נבוכדנצר והולופרנס הן דמויות בעלות שם בדוי שמבוסס על אישים מן התקופה הפרסית³.

מבחינת מבנה הפרק והיצירה כולה נוכל לומר כי. הספר הוא ספר חיצוני והוא לא התקבל על ידי הזרם השולט אשר יצר את נוסח המסורה. למרות זאת הסיפור שליהודית קשור גם במדרשים מאוחרים יותר אשר קשרו אותו לסיפור חנוכה. הסיפור בנוי לפי המתכונת המקראית למרות שהוא לא כולל את שם האל פעמים רבות, אלא בעיקר מתייחס לפעילות של הדמויות השונות בתוך העלילה. מבחינת התרבות היהודית נוכל לומר כי הוא התשמר בתרבות חז"ל ומדרשים כמו שהוא התשמר גם בנוהגים יהודים אחרים. כך למשל קהילות שונות בארצות ערב היו נוהגות לציים את ראש חודש טבת בתור חג הבנות, עיד אל בנאת, והיו מציינים את גבורת יהודית. כלומר המסורת.

² יאיר זקוביץ, אביגדור שנאן, לא כך כתוב בתנ"ך, פרק ב: מי היו "בני האלוהים"? עמ' 35–38.

³ יעל שמש"י, ולא עשה עמי חטא לטמאה ולבשת' (יהודית יג, טז): סיפור יהודית כסיפור מתקן לסיפור יעל וסיסרא, "שנתון למקרא ולחקר המזרח הקדום טז (תשס"ז), עמ' 162.